

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 22 noyabr (Cümə günü) tarixli 47-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

ƏRAZİ VƏ DÖVLƏT ƏMLAKI NƏZARƏTİNDƏN

Bununla ümumə elan olunur ki, Ərazi və Dövlət Əmlakı nazirinin qərarında binaan [görs], Azərbaycan Cümhuriyyəti təhti-idarəsində [idarəsi altında] olan Bakı quberniyası, Cavad uyezdı, Muğan səhrasının yerləri işbu il müddətində, yəni 1919 kanun-əvvəl [dekabrın] 31-inə kimi müzayidəsiz [hərracsız] (torqsuz) olaraq əkin etmək üçün ancaq kənd cəmiyyətlərinə, onların üzvlərinə və kəndlilər zəhmətkeş şirkətlərinə [kəndlilərin qurduqları amak birliklərinə] icaraya verilməkdir.

Bu yerlər işbu elan 15 gün müddətində kimi, yəni 5 kanunu-avval tarixində Cavad uyezdı Petropavlovka (Qalaqayın) kəndində Muğan səhrası mühəndis[i] P. N. Klimenkonun təhti-sadarətində [başçılığı altında] xüsusi heyət tərəfindən icaraya verilməkdir.

Müzayə vaxtdan sonra yerlər müzayidəsiz icaraya verilməyəcəkdir. Muğan səhrası yerləri icaraya götürmək arzusunda olan kənd cəmiyyətləri, üzvləri və zəhmətkeş kəndlilər şirkətləri kanuni-avval[in] 5-indən gec olmamaq şərti ilə bu barədə da Petropavlovka (Qalaqayın) kəndindəki xüsusi heyət sadrı mühəndis Klimenko cənablarına ərizə pişnihad [taqdim] edib arzu etdiyi yerin məhəllini [yerini] və miqdarını göstərəcəkdir.

Yerlər 50 desyatın və yuxarı miqdarda əlahiddə qitələrlə [ayrı-ayrı hissələr halında] icaraya verilir. Bunların məhəlli [va] hüddudu [yeri və sərhədi] xüsusi planda nişanlanmışdır. Həmin planı Petropavlovka (Qalaqayın) kəndində xüsusi heyət sədrində görmək mümkündür.

Qitələri hissə ilə də icaraya verməyə xüsusi heyət nazir tərəfindən müvəkkildir.

İcarə haqqı üç növlə verilməkdir:

1. Pul ilə – hər desyatına 11 manat olmaq şərti ilə;
2. Mal ilə – əkiləcək yerin məhsulundan əkin növlünün hər desyatın[ın]dan bu qərar ilə:

- 1) Buğda və yaxud noxud əkilərsə 5 put
- 2) Arpa və qarğıdalı əkilərsə 2/7 put
- 3) Pambıq əkilərsə birinci məhsuldan 3 put
- 4) Darı əkilərsə 10 put
- 5) Kündü əkilərsə 3 put

Hərgah kartof və bağça əkilərsə, əvəzinə yuxarıda yazılan məhsul verilmədir.

3. Su pulu – hər desyatına 25 rublə.

Yer və su üçün veriləcək pul 2 qist [hissə, pay] ilə verilir: yarısı yerı alıqda və o biri yarısı da 1 iyul 1919-da.

İcarə haqqı verilməyə mal, məhsulət ələ gəldikdən sonra verilir. Pambıq və kündü üçün 1 təşri-i-avval [oktyabr] 1919 və qeyriləri üçün 1 iyul 1919 tarixdən gec olmamaq şərti ilə icarə haqqı xəz-inəyə və yaxud xüsusi sborşçığa (pul yığan) verib, heyət tərəfindən verilməş qəbzlər alınır.

İcarə haqqı olaraq verilən mallar iş icarədarları tərəfindən Qaradonlu, Mürsəli, Saatlı, Qalaqayın [kəndlərində] və Salyan şəhərində vəqə dövlət ərzəq anbarlarına təhvil verilir. İcarədarlara su növbətə buraxılıb, vaxtdan, miqdardan və məhsul növdən asılı olacaqdır. Muğan səhrasındakı yerləri icaraya götürmüş kənd cəmiyyətləri üzvləri və zəhmətkeş kəndlilər şirkəti işbu elanda göstərilmiş və xüsusi qanunlarla elan olunmuş şərait əsası ilə xüsusi heyətə şərtinə bağlıdır. Bu şəraitləri Ərazi Nəzarəti dəftərxanasında (Telefon cəddəsində, nömrə 6), Bakı Ərazi İdarəsində (Vodovozni caddə, nömrə 8) və Gəncə Ərazi İdarəsində (Gəncə şəhərində) və Cavad, Şamaxı, Göyçay, Quba uyezdiləri nəçalnik və mahal pristavları dəftərxanalarında və həmçinin Qalaqayında xüsusi heyət dəftərxanasında (Muğan səhrası mühəndis dəftərxanası) görmək mümkündür.

Yuxarıda göstərilən vaxt müddətində kənd cəmiyyətlərinə, üzvlərinə və zəhmətkeş kəndlilər şirkətlərinə icaraya verilməyən Muğan səhrası yerləri müzayidə ilə [hərraca] arzu edənlərə icaraya verilməkdir. Bu barədə xüsusi elan olunacaqdır.

Ərazi naziri dəftərxanası

AZƏRBAYCAN MİLLİ ŞURASINDA

Təşrii-nəsinin [noyabrın] 20-sində, axşam saat 9-da Azərbaycan Milli Şurası, Şura raisi Rəsulzadə Məhəmməd Əmin bəy cənabları tərəfindən açılır. İclasda Azərbaycan Hökuməti Baş naziri Fətəli xan Xoyski, qeyri nazirlər isbatı-vücd [istihak] edirlər.

Əvvəlcə Şura raisi, Milli Şuraya daxil edilən Azərbaycan Məclisi-Məbusanı (Parlamani) təşkil haqqında layihəyi-qanuniyyə [qanun layihəsi] əsbabi-mövçibəsini [üzümlü hala gətirən səbəbləri] oxuyur. Layihə budur:

Müzəqqəf Azərbaycan Parlamanı (Məclisi-Məbusan) təşkil haqqında layihəyi-qanuniyyə əsbabi-mövçibəsi

1918 sənəsi aprel ayında toplanan Ümumqafqaziya Müsəlmanları Qurultayı Cənubi Qafqaziya islamı ümuri-milliyi və mədəniyyətlərini [milli və mədəni məsələlərini], idarə və məna-feyisiyasiyələrini müdafiə etmək üzərə bir Mərkəzi Komitə təşkilini [tərhini [planını] cizaraq, müvəqqətdən Mərkəzi Komitə icraətini [fəaliyyətini] Bakıda inqilab tarixi [yolu] ilə təşəkkül edən Bakı Komitəsinə tərk etmişdir. Bakı Komitəsi bir zaman Mərkəzi Komitə vəzifəsini idarə edərək, matruh bulunan [təməli qoyulan] Mərkəzi Komitəni təsis və vəzifəyi-müvəqqətsini [müvəqqəti olaraq işlərin] məzkur [adi çəkilən] komitəyə təvdi etmişdir [təşirilmişdir]. Mərkəzi Komitə keçən sənə noyabr ayında dəvət edilən Milli Komitələr Konfransının qərarına görə, Azərbaycan Məclisi-Müəssisənini [Təşisiləri Məclisini] bir ay sonraya qədər toplamaq idi. Fəqət, əhvali-siyasiyyə [siyasi vəziyyəti] və övzəyi-daxiliyyə [daxili vəziyyəti], zühür edən həvadis-i-fövqalədə [meydana gələn fəvqalədə hadisələr] buna imkan verməyərək, canıbu Qafqaziyaadan Rusiya Məclisi-Müəssisənina gədəcək əzə [nüməyəndələr] Rusiya Məclisi-Müəssisənina dağıldığından dolayı Tiflisdə cəm olaraq, firqə siyahılarını təbiri-məxsusla [xüsusi ifadələrlə] dərinləşdirmək tarixi [yolu] ilə Cənubi Qafqaziya Seymini təşkil etdilər. Cənubi Qafqaziya müsəlman firqələri tərəfindən Rusiya Məclisi-Müəssisənina seçilən 14 müsəlman məbusu [millət vəkilii] siyahılarının firqələr tərəfindən dərinləşməsi surəti ilə 44-ə qədər çoxaldı. Azərbaycan Məclisi-Müəssisənini toplamaq qeyri-mümkün olduğunu nəzərə alaraq, Cənubi Qafqaziya Mərkəzi Rusiya Məclisi-Müəssisənini təşkilatı-məvçibəsini [mərkəzi təşkilatını] təvərüs edən [sahib çıxan; onun mirasını əlinə keçirən] Məvərayi-Qafqaz Seymi müsəlman əzaları ilərində Məclisi-Müəssisən toplanıncaya qədər kəndliləri Məvərayi-Qafqaz Müsəlman Şurası dəvət etdilər. Şura, Seyma

daxil olan müsəlman firqələri nümayəndələrindən müştəşkil [ibarət] bir veyəti-icraiyyə [icraiyyə heyəti] dəxi intixab eyladı [seçdi].

Gürçüstanın Məvərayi-Qafqaz İttifaqından çıxaraq, ayrıca elani-istiqlal etməsi üzərinə Məvərayi-Qafqaz Müsəlman Şurası bittab kəndisini Azərbaycan Şuray-i-Millisi və bunu mütaəqib [bunun ardınca] Azərbaycanın istiqlalını elan və Azərbaycan Hökuməti-Cümhuriyyəsinə təşkil eylədi.

Məvərayi-Qafqaz qitəsi birlikdə ikən və burada bulunan başlıca üç millət arasında təyini-hüddüd yox ikən [sərhədlərin müəyyən edilmədiyi dövrdə], milli şuralar birar milli müəssisələr idi. Vəzifələri da bittab məhədd və məədd [az sayda] idi. Elani-istiqlal keyfiyyəti ilə şuralar birar milli müəssisə halından çıxaraq, dövlət müəssisəsi şəklini alırlardı. Azərbacan yalnız türklərlə məskun deyildir. Bunun üçün da Azərbaycan Şuray-i-Millisi Azərbaycan ərazisində yaşayan bütün millətləri təmsil etməli idi. Həm Şuray-i-Millisi, həm də Hökumət bizim lüzumunu idrak edirlərdi. Fəqət əhvali-fövqalədə və məmləkətin ərazisini düşmənlərdən təml-zləmək keyfiyyəti bir aralıq qüvvəyi-təşri'yənin [şəriət gücünün, şəriət məhkəməsinin] tətilini belə mövcub olduğundan [üzümlü hala gətirdiyindən], bu əməliyyatın təbtəbiqinə simdi təvəssül olunur [girişilir]. Müəyyən bir ərazi üzərində icrayi-höküm edəcək qəvanin vəz edən [qanunlar qoyan] bir məclisi-təşri'yə [şəriət məclisi, məhkəmə] üçün yalnız bir milləti təmsil etmək kafi olmadığı kimi, 44 kişilik ufaq bir məclis halında olmaq daxi mümkün deyildir.

Əlavə-bərin [buna əlavə olaraq] Azərbaycan müsəlmanlarının həyati-xüsusiyyətləri [xüsusi həyatları] nöqtəyi-nəzarətdən məclisi-mizdə bulunan müxtəlif siyasi cərəyan nümayəndələrindən başqa, camaat müəssisələri ilə doğrudan-doğruya vilyətlərdən göndərilən nümayəndələrin vücuduna da böyük bir lüzum vardır. Bakı quberniyası ilə Gəncə quberniyası, Zakatalı okruqu və İrəvan ilə Tiflis quberniyalarında birar hissəsi Azərbaycan ərazisini təşkil etməkdədir. Bu ərazi üzərində "Qafqaziya təqvimini"nin hesabı üzərinə təmam rəqəmlə 2750000 nüfus vardır. Bundan 1900000-i islam, 500000-i erməni, 230000-i rus, sairə da müxtəlif millətlərdir.

Hər məbus üçün 24000 nüfus miqyas əlarsaq, müsəlmanlar 80, ermənilər 21, ruslar 10, almanlar 1, yəhüdilər 1 məbus çıxar. Digər xırda millətlər isə miqyas təşkil edəcək dərəcədə olmayırlar. Fəqət gürcü ilə polyak digərlərinə nisbətə daha ziyadə bir əqəliyyə [azlıq] təşkil ediyəklərindən, onlara dəxi bətvəri-istisna [istisnai hal olaraq] birər nümayəndəlik verilər bilər.

Əqəliyyətdə [azlıqda] bulunan millətlərin hissələrində gələn nümayəndələr tamamilə cəlb olunmaq lazım ikən, bittab müsəlmanlardan mövcud bulunan 44 Şura əzəsi [üzvü] təfriq olunaraq [ayrılaraq, hesabdan çıxarılaraq] yalnız 36 zət yənidən cəlb olunacaqdır. Cəlb etmək haqqını Şuray-i-Millisi şəhər idarələri ilə milli komitələrə mürciatilə təbtəbiq edir. Yalnız, mərkəzi-məmləkət [ölkənin mərkəzi] bulunan Bakıda bir istisna olaraq şəhər idarəsindən əlavə sinfi müəssisələrdən dəxi nümayəndə istənilir.

Layihəyi-qanuniyyə məvaddi [maddələri]:

1) Azərbaycan Parlamanı (Məclisi-Məbusan) 120 əzadan ibarətdir.

2) Azərbaycan Parlamanı, Azərbaycan Məclisi-Müəssisənini dəvət oluncaya qədər əşəğədliq tərtiblə intixab olunmuş [seçilmiş] əzadan təşəkkül edir:

A) Rusiya Məclisi-Müəssisənina dörd müxtəlif siyasi firqə siyahıları mövcubincə [əsasında] Məvərayi-Qafqaz [Zaqafqaziya] əhaliyi-islamıyyəsi tərəfindən intixab olunub da, sonra Məvərayi-Qafqaz Seymində əzə sifəti ilə bulunmuş və badəhu [sonra] Azərbaycan Şuray-i-Millisini təşkil eyləmiş 44 zətdən.

B) Azərbaycan bələdiyyələri müsəlman əzəsi ilə əskidən mövcud bulunan Milli Müsəlman Komitələri Əzəsi tərəfindən intixab olunmaq surəti ilə cəlb olunacaq zəvətdən.

C) Əqəliyyətdə [azlıqda] bulunan millətlərin səlahiyyətdar müəssisəyi-milliyələrindən [milli qurumlarından] cəlb olunacaq zəvətdən.

Ç) Bakı Həmkarlar Şurası ilə Sovet Syezdi, Tüccar və Ərbabi-Sənaye İttifaqından cəlb olunacaq zəvətdən.

3) Əsasən mövcud olan 44 əzaya əlavə olunacaq əza bu nisbətə cəlb olunacaq:

A) Əhaliyi-islamıyyəsi tərəfindən Bakı 5, Göyçay uyezdı 2 (biri şəhər, biri uyezdı), Cavad 2 (biri şəhər, biri uyezdı), Quba 3 (biri şəhər, ikisi uyezdı), Lənkəran 2 (biri şəhər, biri uyezdı), Şamaxı 2, Gəncə 3 (biri şəhər, ikisi uyezdı), Ərəz 2, Cavanshir 1, Zəngəzür 2, Qazax 1, Cəbrayıl 1, Nuxa 2 (biri şəhər, biri uyezdı), Şuşa 2 (biri şəhər, biri uyezdı), Zaqatala 2 (biri şəhər, biri mahal). İrəvan vilayətinin Azərbaycanca keçən hissəsi 3, Tiflis vilayətinin Azərbaycana keçən hissəsi 1.

B) Əqəliyyəti təşkil edən millətlərdən: Erməni əhalisi tərəfindən: 8 Gəncə erməni əhali komitəsindən, 8 Şuşa erməni əhali komitəsindən, 5 də Bakı erməni komitəsindən. Rus əhalisindən: Bakıdakı Rus Milli Şurasından 10.

Alman əhalisi təşkilatı-milliyələrindən [milli təşkilatından] 1, Yəhüdi Şuray-i-Millisindən 1, gürcü komitəsindən 1, polyak komitəsindən 1.

Bakı Həmkarlar Cəmiyyəti Şurasından 3, Bakı Sovet Syezdi, birjə və ticarət-sənaye cəmiyyətlərindən müştəhrəkən [birgə] 2. Qeyd 1: Bələdiyyəsi və milli komitəsi olmayan qəzalar nümayəndələrini köy obşestva [cəmiyyəti] nümayəndələrini icti-məsindən [yiğincəğində] təyin edə bilər.

Qeyd 2: Əhvali-fövqalədəyə məruz bulunan [fövqalədə hadisələrə səhnə olan] yerlərin nümayəndələrini Şuray-i-Millisi bittab təyin edir.

Qeyd 3: Şuray-i-Millinin əsaslı üzvlərini təşkil edən 44 əzadan biri istəfə edər, mərhum olar və yaxud başqa bir səbəblə məclisdən çıxarsa, onun əvəzinə mənsüb bulunduğu siyahının mürtəbtii [tərtibgisi] ilə bulunan firqə müəssisəti [partiya qurumları] tərəfindən başqa birisi təyin olunur.

Qeyd 4: Cəlb olunacaq əşxasın intixabı [seçilməsi] şəhərlərdə bələdiyyə rəisləri, üzvələrdə mirovoy sudyalr [məhkəmə hakimləri] və ya onların müəvini və əqəliyyəyə [əzliyə] mənsüb millətlərdə milli şura rəislərinin təşəbbüsü və nəzarəti ilə icra olunur və intixab olunacaq zəvətə kəndi imzalari ilə keyfiyyəti-intixabı müvəzzəh [seçimin necəliyini izah edən] və müəssəddəq [təsdiq edilmiş] etimad-nəmənələr verilir.

İşbu layihə oxunduqdan sonra bütün-bütünlə Şura tərəfindən qəbul edildiyindən, məddəbəmməddə səsə qoyulması lazım görülməyib, biltittifaq [səs birliyi] ilə qəbul olunur.

Sonra Şura raisi Lavazim və Təsərrüfat Komissiyasına fraksiyalar tərəfindən namizədlər göstərilməsi təklifində bulunur. Məhərrəmov təklif edir ki, bu komissiya böyük fraksiyadan iki, kiçik fraksiyalardan birər nümayəndə olmaq üzərə bə nəfərdən ibarət olsun. Firqələr tərəfindən göstərilən bə nəfər bunlardan ibarətdir: Camo bəy Hacınski, Abbasxulu Kazımzadə, Rəhim Vəkilov, Məlik-Yeqanov və Heybəttəqlu Məhəmmədbəyov.

Bundan əlavə, Milli Şura Azərbaycan Məclisi-Məbusanının dekabr ayının 3-ündə dəvət olunmasını qərar alır.

Bununla iclas xitam [son] bulur.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Royter acentəliyyənin 19 təşrii-sənədə [noyabrda] verdiyi məlumat:

- Imperator Karl Venqriya [Macarıstan] taxtından əl çəkdi.
- "Frankfurter zeytung" xəbər verir ki, admiral Tirpitz İsveçrəyə qaçmışdır.

- Mosulda olan Türk Ordusu komandanlığına Türkiyə Hökuməti təklif etmişdir ki, general Marşallı Mosulu təxliyyə etmək şəraitinə [şərtlərinə] razı olsun və ordunu tark-silah etsin. Zənn edilir ki, Beynənhəyyəndə düşmən qitəatının [hərbi hissələrinin] tark-silahlı sühulətə [əsənliyə] əmələ gələcəkdir.

- Fon Lettov-Forbek komandası altında olan alman qoşunları 14 təşrii-sənədə mütarikə şəraiti mövcubincə [ataşkas şərtlərinə görə] Cəmbəzi nəhri üstündə Kasama çənubunda təslim oldular.

- Bazar günü Müttəfiqlər Reyri üzərinə yürüşə başladılar. Sübh açılarkən musiqi dəstəsi ilə nəğmələr və urra sədəlləri gurultusu ilə səfər yollarını tutdular. Qoşun mühafizə məntəqələrini keçib, 11 saat əvvəldə mütarikənin təyini etdiyi bitarəf xəttə yaxınlaşdılar.
- Fransızlar bütün cəbhə boyu hüddüd keçib, Belqica yerlərinə - düşmən tərəfindən buraxılmış yerlərə giridilər. Düşmən əsəklərindən [əsgərlərindən] bir nəfər də olsa bu millət toprağında qalmayacaqdır.

Alman mətbuatı mütarikə haqqında

"Berliner zeytung" qəzetəsi deyir ki, mütarikə haqqında yazılmış olan 35 maddədən ibarət sənəd onu yazanlardan ötrü böyük haqərat, rüsvayçılıqdır.

"T. R." qəzetəsi yazır ki, mütarikə şəraiti hətta, təzələnməsi halında da bu dörd sənəlik müharibəyə yer üzündə olan digər millətlərdən artıq təbavər [dözümlü] olan millət özü təcavüzdən ibarətdir. Bu şərait böyük bir milləti təzyiq altına almaq fikrində olanların namus və vicdanlarında silinməz bir ləkədir. Çünki bu şərait təzələnməsi bir halında da təhəmmül edilməz [dözülməz] tədrici təcavüzdür. Təxliyyə müddətindən artırılması yəne da kifayət-sizdir. Çünki naqliyyə vasəlinin [naqliyyət vasitələrinin] (paravoz, vaqonlar) qərat edilməsi, ərzəq şeylərini şəhərə yürütmək imkanını verməyəcəkdir.

- Almaniya vəkilləri mütarikə şəraitinin imza edilməsi münasibətə izhar edirlər ki, Almaniya Hökuməti şübhəsizdir ki, üzərinə qoyulmuş məcburiyyəti ifa etməyə çalışacaqdır. Aşağıda imza edən vəkillər bir parə maddələrin onların təkidatına görə yüngülləşdirilməsini tərar edirlər. Lakin şübhə yoxdur ki, təxliyyə üçün verilən əz müddət və naqliyyət vasəlinin [vasitələrinin] kifayətsizliyi həman şəraitin ifasını qeyri-mümkün bir hala salması ilə təhdid etməkdədir. Mütarikə əqdindən [atəşkas imzalanmasından] sonra, ixtilafda iştirak etməyən ərvad və uşaqların üzərinə [əziyyətinə] nəhəyat verilmədir. 50 ay müddətində bütün dünya qarşısında davam edən alman milləti heç bir təcavüzü bəxməyərəq öz əzadəliyini və ittifaqını mühafizə edəcəkdir. 70 milyondan ibarət bir millət üsrət çəkər, amma ölməz.

İmzalar: Erzberqer,

qraf Oberndorf, fon Vinterfeldt.

- İngiltərə bəhriyyəyə arkanı [donanma qarəğahi zabitləri] ilə görüsməkdən ötrü alman donanmasının əmələ və Saldat Şurası [Fəhla və Əşğər Soveti] vəkilləri təşrii-səninin 13-ündə gündüz saat birdə "kəniqsberg" zirehlisi ilə azim olmuşlardır [yola düşmüşdür]. Dəniz mütarikə şəraitinin ifasında müşavir və münəsi sifəti ilə müzakirədə iştirak etmək üçün bəhriyyə qüvvələri nəçalnikı fon Hipper də əzimət etmişdir [yola düşmüşdür].

- Bükreşdə [Buxarestdə] olub da alman ordusu ilə ora məmurları arasında münasibət saxlayan zabitin verdiyi məlumatla görə, Venqriya Hökuməti 11-inci Alman ordusu ilə Makenzen ordusuna əşğər naqliyyəti üçün hər gün 6 qatar vəğüzər etmişdir [ayrılmışdır; istifadəsini vermişdir].

FRANSADA İNQLAB

(Tiflisdə müntəşir [nəşr olunan] "Novoye slovo" qəzetəsinin teleqrafları)

Tiflis, 17 təşrii-sani; Alman Səfərətinin verdiyi məlumat.
Alman sahilindəki alman radio (telsiz) teleqraf istasyonunun havadan qapdığı teleqraf xəbərindən anlaşılır ki, Parisdə və Fransanın digər şəhərlərində inqilab yanğısi başlamışdır. Fransa raisi-cümhurbaş Puankre Parisdən fərar etmişdir. 5-inci gündür ki, Eysel bürcündən Tiflisdə məlumat alınmayır.

Fransa ordusunda əşğərlər şurası

Stokholm, 15 təşrii-sani, İsveçrənin teleqraf acentəliyi belə xəbər vermişdir:

Artıq gizlətmək olmaz ki, iki gün bundan əvvəl Fransada fəhla hərəkət başlamışdır. Bu hərəkət ciddiyyətə gənşirən. Bazar günü Parisdə böyük mitinqlər və nümayişlər olmuşdur. Bir mitinqdən (ictima) sonra, fəhlələr nümayiş yapıb, siyasi müəssisərləri azad etməyi tələb etmişlərdir.

Parisdən alınmış məlumatla nəzərə, hüddüddə olan fransız əşğərlər şurası, alman əşğərləri şurası ilə artıq ələqə başlamışdır.

Fransada fəhla hərəkəti

Bern, 15 təşrii-sani.
Kaşən, Klemansodon rica edir ki, həbs olunmuş bütün fəhla başçılarını azad etsinlər. Hökumət fəhlələr qiyməti qarşısını almaq üçün tədbirlər ittiəz etməkdədir [görməkdədir].

İSTANBUL SƏYAHƏTİ HAQQINDA RƏSULZADƏ MƏHƏMMƏD ƏMİN BƏYİN KONFERANSI

(keçən nömrədən məbəd)

Hərbi-üdəmi zətan Almanıya ilə İngiltərənin arasında olan müharibədə ədd [hesab] edilməlidir. İki müharib [savaşın] züm-rələrinin əvvəldə birinin başında alman, digərini İngiltərə durduğu bədhidirdir [açıqdır]. Burada iki mədəniyyət mübarizə edir. Alman sənəat [sənayə] və ticarət, İngiltərə ticarətina rəqabət etdiyi və hər iki mədəniyyətin özü üçün bir arsa [səha] aramasıyla istehsalatına da sətis meydana bəlməq üçün cəm atdıqlarından dolayı bu iki millət-in fədaları [mənfəətləri] müqayir [zidd] olurdu.

Almanlar gənc bir millət və olduca müştəşbəs [təşəbbüskar] bir xalqdır. Onların güvəndikləri zər və qüvvələri idi və qüvvəti olduqlarının bütün cahana əndətlər. İnsafda deyilsə, bu onlar üçün məğlubiyyət deyildi. Bu onların siyasetinin bərham [qarışıq] olması idi.

İngilislərin dənizlərsə təsəhübü [sahib olması] bir tərəfdən və yürütüdükləri siyaseti, millətlərlə raftarı tamamilə başqa bir tərəfdə idi. Almanlar bütün müvəffəqiyyətlərini fəqət yummurq qüvvətlərində görür, vaxt uzandıqca İngiltərəyə müəvinat [yardım] edirdi. Müharibənin başında daha zorlu, daha dəhşətli almanlar get-gədə yekdigərini [bir-birini] təqib edən xatalara uğrayırdı. Hap

millətləri və ən axırda Amerika kimi müəzzəm [əzəmətli] bir milləti də öz dəmir yumruğına qarşı qoymuşdu.

Amerika hərbə girdikdən sonra Almanıyanın işi fənaləşməyə başlayır. Almanıya onun müharib bir dövlət olmadığı, onun üçün də Avropaya lazımi miqdarda əşğəri qüvvə çıxarmamz zənn edirdi. Bunlar həp yanlış oldu. Almanlar təsavvürlərində, xətali siyasetlərində də əsla nəzakət bilməz olduqları üçün dost və düş-mənlərini özlərindən icmətişlərdi. Türklərə qarşı yürütdüyü siyasetdən dolayı, hətta türk məhəllində [dairələrində] də nifrət qazanmağa başlamışdı. Qafqazya məsələsində Almanıyanın siyaset yaramazlığı meydana çıxdı.

Onun Estlandıya [Estoniya], Kurlandiya [Latviya], Liflandıya və işğal etdiyi başqa məmləkətlərdə apdığı hərəkəti, eynilə türklər də Qafqaziyaada öz irqləri üçün yappaq istərdi. Lakin burası Almanıyanın keyfinə müqayir [zidd] gəlirdi. Hətta Azərbaycanın kəndisinə ittiəz etdiyi [seçdiyi] paytaxtını girməklə bəlsevklərə vermək istədi.

İlərdə ərz etdik ki, Türkiyənin hərbə girməkdən məqsədi Rusiya çarizmini sərnəgn etmək [yixmaq] idi. İştə, türk bu məqsədə nail olmuşdu. Ona binaən [görsə] da sülhü əvvəlcə yappaq lazımi idi. Çünki Türkiyə üçün artıq məqsədi-hərb [müharibədə güdümlən məqsəd] qalmamışdı. Bu da hasil olduğu zamanlarda sülh əqd edil-səydi [bağlansaydı], qəzanc çox olardı. Bu babda [barədə] İttihad və Tərəqqi ricəli-dövləti [dövlət adamları] millət tərəfindən tənqid edilməkdədir. Bilmək, istənilədiyi vaxt hərbdən çıxmaq səhl [asan] idimi? Buna da vəsəit mümkün idi və yox məsələsi məcəhəd. Fəqət hər nədənsə türklərlə müttəfəqlərinin arası açılmışdı. Bunu da təsviyyə [aradan qaldırmaq] üçün Tələt paşa Berlinə əzimət etdi [getdi]. Oradan da döndüyü kimi sülhə girmək tərəfdar[ı] olduğunu göstərdi. Mələum olur ki, yolda Avstriyanın və Bolqariyanın əhvalını Tələt paşa epey tədqiq etmiş imiş.

Bu zamanda idi ki, Bolqariya qaraqşalıq [qarışıqlıq] başladı. Əşğər dönlüklük göstərdi. Düşmənlər Bolqariyanı sıxışdırmağa başladı. O da bütün cəbbəxanasını anbarlara qoyur, onu da Müttəfiqlər kontrolu altına verir. Böyləliklə, Türkiyənin Mərkəzi dövlətlərlə münasibəti [qarışıq] qət olur [kəsilir]. Digər tərəfdən də Avstriyanın da halı bərham olur [qarışıq] xəbərləri gəlirdi. Şu sırada idi ki, Almanıyanın özündə də daxili hərəkətlər çıxdı. Artıq, Almanıya da kəndi za'fini [zaifliyini] və müvəffəqiyyətsizliyini etiraf etməli idi. Zətan, böylə müvəffəqiyyətsizlik bu gündən deyil, ta almanların Paris üzərinə hücum etdikləri zaman arxalarına bəxmədən pək məğrurana Fransa paytaxtına zərbə endirməyə çalışdığı zaman məşəyyə gizlənməsi fransız ordusunun onun yarıdğı gündən başlamışdı. Bu yarıqdan başlayaraq, gündən-günə rəcət [geri çək-ilmə] davam edir. Nəticədə bəyünkünü hal meydana gəlir.

Nəhəyat, Almanıyanın özündə hökuməti sıxışdırmağa başlayır-lar. Üsuli-idarənin dəyişməsi, hökumət məmurlarının məsul olması məsələsindən mübbərə [uzaq] qalmış Almanıya parlamentarizm başlayır. Əz bir zamanda millət özü öz idarəsi başında müntəxəb [seçilmiş] kişilər qoymaq arzusunda düşür. Almanıya halı Türkiyəyə də təsiri-nüfuz edir. Türkiyə də daxili təşkilatı yolunda olmadığına, onları müntəzəm etmək üçün çalışır. Bu zamanda idi ki, burada da hökumət bəhrənə başladı. İstəfə vermiş hökumət əvəzində yeni bir hökumət gəldi.

Ta Tələt paşa kabinesi gətəmiş, Avstriya Hökuməti mün-fəridən [tak başına] Müttəfiqlərə sülh təklifini etmişdi. Hətta fransızlar da öz müvəffəqiyyətlərini bildiklərinə, "Klemanso bu notanın

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 22 noyabr (Cümə günü) tarixli 47-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

şəhərimizə gəlmək istəyan ordu, bir paraları kimi, təkrar qarqaşalıq salmaq üçün gəlməyir. Onlar gəlib buradan gedəcək və Rusiyanı toplayacaqlar. Burada hökumətin qaim [mövcud; möhkəm] olduğunu gördükdən sonra onlar bizə riayət edər. Bizim hökumət də o hökumətlə etilaf edə [uzlaşa] bilər. Bunun üçün xalqımız da özünü toplayıb təşkil etdiyi hökumətə müavinət [yardım] etməlidir. Həyəcana imkan yoxdur. Mayusiyyətə [mayus olmağa] gəlməz. Cürbəcür küçələrdə danışılan sözlərdən artıq təşvişə düşülməsin. Vəzifəmiş kəndi idarəmizi müdafiə etmək olacaqdır.

Yarımdan Parlaman adından lazımi yerlərə müracət edilər, teleqraflar çəkilər. Oylə olammaz ki, bu gün hər millətin öz kökü üstə bitməsi tərəfdarı olan bir dövlət raisi, yaxud mədəni Avropa cüm-lənin səsinə eşitdiyi halda, bizlari eşitməyə qadir olmasın. Yaxud, ümum cahani iğfal etsin [aldatsın].

Bu gün Avropanı millətlərin haqq-hüququnu tanımağa məcbur edən yarınkı məhkəməyi-kübradır [ən böyük məhkəmədir]. Yaşın ki, orada bizim də haqqımız aranılar. Biz də istədiyimizə nail olarız. Bu gün millətlər hürriyəti tərəfdarı olanlar da ədalətsizliyin zirvə-sinə qalxıb da bir şey yappammazlar.

M. H.

QƏZƏTƏLƏRDƏN

Hacı-Tarxanda burjuyaların səfərbərliyə dəvəti

“H. K.” qəzetəsində təşrini-saninin [noyabrın] 10-undan burjuy-ların səfərbərliyə alınmaları barəsində bir əmr dərc və təb’ [çap] edilmişdir:

Cümhuriyyətin Hərbi Şura qətnaməsi, Hacı-Tərخان nahiyəsi və mavərayı-bəhri-Xəzar [Xəzəröünü] hərbi şurası və Hacı-Tərخان quberniya hərbi komissarı əmri mövbinəcə [əmrinə əsasən] əhaliyə elam edilir [bildirilir] ki, qeyri-zahmətkeşlərin səfərbərliyə alın-maları qət edilmişdir. Qeyri-zahmətkeşlər, yəni burjuyalar, fabrika sahibləri, zavod sahibləri, kapitalistlər, möhtəzakları [vəndən və əks-inqilabçılar, əsgərlik etmişlər-etməmişlər bilafərq-i-dinü-milliyət [dİN və milliyət fərqi qoyulmadan] bütün Hacı-Tərخان qəzasında 1890-cı ildə təvəllül edənlərdən [doğulanlardan] 1896-cı sənədə təvəllüdədak əsgərliyə alınacaqlar.

Səfərbərliyə düşənər Hacı-Tərخان qəzası Əsgəri Siyahı İdarəsinə [Hərbi Qeydiyyat İdarəsinə] (səbiq Əxzi-Əsgər [Hərbi qulluğa çağırış] [İdarəsi] həyatı, Qırmızı qışlalar) pasport yaxud başqa şəxsiyyətini göstərəcək sənədlər və mükəlləfiyyəti-əsgəriyyə [hərbi mükəlləfiyyət] barəsindəki kağızları ilə gəlməlidirlər.

Səbiq səfərbərlikdən azad edilmiş əxşas [şəxslər] şimdiki səfər-bərliyə də gəlməlidir.

Səfərbərlik təşrini-saninin 15-dən 23-dək davam edəcəkdir. Bütün दौरə [səhə] millisiyyə naçəlnikləri, məhəllə komitələri, volost hərbi komissarları cəm edilmişləri Hacı-Tərخان qəzası Əsgəri Siyahı Şöbəsinə götürməlidirlər. Vaxti-müayyanədə [təyin edilmiş vaxtda] gəlməyənlərin məsuliyyəti məhəllə komitələri, millisiyyə naçəlnikləri, hərbi komissarlar üzərinə düşür.

İmza etmişlər:

Qəza hərbi komissarı Klyuykov;

Hacı-Tərخان qəza Hərbi Siyahı Şöbəsinin müdiri Nikultsev.

Çiçerin notası

Çiçerin notasını Vılsona yetirmək üçün Norveç nümayəndə-sinə vəsul edilmişdir [çatdırılmışdır]. Bu notada Rusiyanın vaqe ola-cıq sülh müzakirətində [danışıqlarında] iştirak etməyə hazır olduğu izhar edilir [bildirilir]. Sonra, Murman, Arxanqelsk və Sibiryadan Amerika əsgərlərinin nə zaman gəcədəkləri Vılsondan sual olunub, İrəndiya, Misir, Hindistan və Filip cəzirələrinin [Filippin adalarının] azad edilmələri haqqında Vılsonun notasında tələbat olmadığı göstərilir. Notanın axırında Çiçerin gələcək Millətlər İttifaqının Rusiyadan pay almaqdan ötrü bir səhmdardan [səhmdarlar] şirkəti sifətini haiz olub-olmadığına əşkara surətdə cavab verilməsini tələb edir. Cavab alınmadığı təqdirdə Rusiya bu nəticəyə gələcəkdir ki, Müttəfiq dövlətlər Rusiya camaatından bac və yer almaq niyyətinədəirlər və onların tələbatı o qədər ağırdır ki, onlar öz tələ-batlarını Rusiya camaatına bildirmək istəmirlər.

Kuban və Ufa

Kuban nahiyə hökuməti şurasının iclaslarının birində, Ufada Avksentiyev başda olmaq üzrə təşkil edilmiş hökumətlə nə tövr münsibətəda bulunmaq məsələsi müzakirə edilmişdir. Bəyanı-əfkərdən [fikirlər bildirildikdən] sonra Kuban nahiyə hökuməti bu nəticəyə gəlmişdir: Ufada təşkil edilmiş hökumət Kuban Hökuməti ilə əlaqədar ola bilməz. Bundan əlavə, Ufa Hökuməti özünün etiraf edilməsi [tanınması, qəbul edilməsi] və ya münsibətə başlanmısı haqqında Kuban Hökumətinə heç bir müraciətdə bulunmamışdır. Ələlümüm [ümmiyyətlə] Kuban Hökuməti izhar etmişdir ki: Kuban Hökuməti ancaq öylə hökuməti təsdiq edə bilər ki, onun təşkilində Kuban nahiyə əhəlisii iştirak etmiş olsun. Buna binaən Ufa Hökuməti məsələsi növbəti məsələlər cərgəsindən qaldırılmışdır.

***

— Qəzətlərin verdikləri xəbərlərə görə, Xarkovda şəhər kənarın-da bolşevik mətbəəsi kəşf edilmişdir. Mətbəədə bir çox makina və əhəlini üsyana dəvət edən rus və əlman lisanlırdən təb’ [çap] edilmiş intibahnamələr [təbliğət vəraqələri] tapılmışdır. Mətbəədə işləyən beş nəfər müsəllah [silahlı] adam tutulmuşdur. Tutulanların iki nəfəri arvaddır.

MƏTBUAT ALƏMİNDƏ

Azərbaycan Milli Şurasının güşədi [açılışı] münasibət ilə, Gürcüstənda muntəşir [naşr olunan] “Oruziya” qəzetəsi yazır:

Qonşu cümhuriyyətin qanun və dövləti nizam verici müəs-sisəsinin güşədini səmimi qəlbədən təbrik edizir. İşbu tarixi günlərdə iniqad etmiş [təşkil edilmiş] Məclisi-Millii və Azərbaycan müsəlman-larının istiqlaliyət tərəfdarı olduqlarını saf dil [qəlb] ilə təbrik edər-ək, muxtariyyət həyatı ilə yaşamalarını diləyiriz.

Bizim də məqsədimiz azərbaycanlılara birdir. Millətimizin təvəqqüsini fəqət [ancaq] öz siyasi istiqlaliyətimizi müstəhkəm etməkdə [möhkəmləndirməkdə] görürüz. Biz gürcülər Zaqafqaziya islamları ilə daima dostluq etmişik. Bizim müsəlmanlarla heç əla-qeyi-düşmənanəmiş [düşməncə münasibətimiz] ola bilməyəcəkdir. Biləkis [əksinə], get-gədə bir qədər də əlaqəmiş möhkəmləşəcəkdir.

Biz inanırız ki, dövləti vəqsədimiz bir olduğu üçün, bizim miyanımızda [aramızda] heç vaxt gərginlik baş qalxızmayacaqdır. Bakıda açılmış Parlaman nümayəndələrini bütün Azərbaycan müsəlmanları kimi təbrik edizir.

SON VƏZİFƏMİZ

Zaman öylə bir zamandır ki, mahiyyətələri büsbütün biri-birinə zidd və müxalif olan böyük və nəhayət qəvi [güclü] olan dövlətlər hadisələrin, vəz’lərin [vəziyyətlərin] vəfasına inanmayaraq, biri-biri ilə ittifaq və ittihadda [birlikdə] yaşamağa məcburdurlar. Zaman düşünmək, həm də pak darin düşünmək və sonra işə başlamaq zamanıdır. Dağıqalix hissiyyətə qapılaraq düşünməksizin bir işə başlamaq və sonra nəhayətsiz nədəmət [pəşmanlıq] əzabını çək-mək, milyonlarla insanları tələyini idarə edən fəhm, kamalərbabına [sahiblərinə] race [məxsus] xasiyyətlərdən olmayaraq, nadan, cahil küçə siyasilərinə məxsus olan xasiyyətlərdəndir. Milləti girdabi-hələkatə [məhv olma girdabına], zəlalətə, səfalətə düşünməksizin salmaq və axırda bir şey hasil olacağını ümid etmək, siyasətçə uşaqlıqdan başqa bir şey sanılməz. Hökumət başında dayanan hər bir idarə, millətin səadəti, iqbali yolunda səmimənə çalışmaq istəyən hər bir firqə, millətin hal-hazırdakı mənafeyini eyicə, ətraflı-cə düşünməlidir. Ola bilsin hal-hazırda bir təşəbbüs millətə mən-fəətlı görünərsə, gələcəkdə bir o qədər zararı havidir [ehtiva edir] və biləks [əksinə], ola bilsin bir təşəbbüs hal-hazırda az mənfəətlı və ya büsbütün mənfəətsizsə, gələcəkdə böyük mənfəətləri, böyük əhəmiyyəti haizdir [daşıyır].

Böylə olan surətdə fəhm, şüürərbabi, həqiqi vətən və millət xə-dimləri, gələcək əslləri beş dağıqalix hal-hazırə fədə etməz. Siyasətərbəbi həmişə vəsi’ [geniş] və olduçca ətraflı düşünər. Qafqaziyada yaşayan bütün millətlər istiqlal və muxtariyyət əməlini [arzusunu] bəsləyirdilər və bu yolda çalışırdılar. Nəhayət arzularına yetdilər. Şimdi növbədə olan məsələləri, yalnız su istiqlal və muxtariyyəti müəhafizə və müdafiə etmək yollarını, vəsilələrini [vəsitələrini] ara-mağa, bulmağa aid olmalıdır. Onlardan heç biri dübərə [yenidən] əsarət zənciri altına düşmək və əslrərcə çəkdikləri zəhmətlər sayəsində qəzandıqlarını bir an içində itirmək istəməyir. İştə, bu nöqtə onların istinədəgəhi, irtibat [əlaqə] nöqtəsidir. Qafqaziyada yaşayan bütün müstəqil, muxtar millətlər var gücləri ilə su ümumi nöqtəyə yapışmalı və müttəfiqən, müttəhidən [birgə] onu müdafiə etməlidirlər. Bütün təşəbbüslərini, bütün iqdamlarını [addımlarını], bütün istaklərini su ümumi nöqtəyə uyşudurməlidirlər. Şu nöqtənin ümmiyyətinə pozan hər bir təşəbbüs, hər bir iqdəm, hər bir istək Qafqaziyada yaşayan hər bir millətin, hal-hazırda olmasda və, yaxın gələcəkdə vəziyyətinə böyük xələl yetirəcəyi mühaqqəq [qəti] və müəsəlmədir [şübhəsizdir].

Böyük dövlətlər yalnızlıqda mövcudiyyətlərinin məmun [təh-lükəsiz] və məsun [toxunulmaz] olmamasını ciddən hiss etdikdə, kiçik dövlətlər öz aralarında ittifaq və ittihad üçün yaşamağa daha möhtək, bəlkə məcburdurlar. Aralarındakı ittifaq və ittihad daimi, vəz’lərin [vəziyyətlərin], hadisələrin dəyişməsiylə sarsılməz, yıxıl-məz bir surətdə yapılımalıdır. Bu də əllərində olan, kandidlərinin rifah və səadətinə qane olarlarsə pak mümkün işdir.

Qonşu; ötarilər, köçərilərə deyil, həmişə düşməli [çiyin-çiy-inə] yaşayacağı qonşularıyla razılıqda, ittifaq və ittihadda yaşa-malıdır. Qonşuları ilə razılıqda yaşamayan qonşunun, hal-hazırda olmasda və, gələcəkdə, mövcudiyyəti böyük dəhşətlərə, fəlakətlərə məruz olacağı gün kimi əşkərdir. Qafqaziyada mövcud mux-tariyyətlər xalq cümhuriyyəti əsası üzrə təşkil olunmuşlar. Buna görə hər bir cümhuriyyətin yəpdığı, yərmaqda olduğı və yərəcəği hərəkətlərdə yalnız hökumət başında dayanan əşxas, su siyasi firqə deyil, xalq daxi tarix qərşısında məsuldur. Aldığı bunca həziz-həsəbsiz dərsi-ibrətlər [ibrət dərsləri] sayəsində Qafqaziya xalqı mənafeyini, həqiqi, səmimi tərəfdarlarını, xadimləri pak eyicə tanı-məlidir, istiqbalını düşünməlidir, hər yətanını, ötanını, S. dağıqalix hissiyyət xadimlərinin zahiri şirin, batını mühlük [zəhəri, öldürücü] sözlərinə, təzvirələrinə [firildəqlərinə] əldənəraq kəndisini hələkat [məhv olma], fələkat, əsarət uçurumuna atmaməlidir.

Bir hədisə üz verdikdə, əvvəl hissiyyət xadimləri dördəyraq qaça-çaqdır. Fəlakətə yalnız xalq məruz və məhkum qalacaqdır. Buna görə Qafqaziya xalqı hökumətlər başlarında dayanan şəxslərin siyasətini, hal-hazırə və gələcəyə nisbətən tərəzi-həyətkətlərini [hə-rəkət tərzlərini] kamalı-diqqətlə təqim etməlidir. Qonşu millətlərlə hürnəfsar üzrə ittifaq və ittihadda yaşamağı ciddən və ələddəvam [daimi olaraq] tələb etməlidir. Həqiqi mənafeyinə xələl yetəcəyini hiss etdikdə, öz hakim səsini ucaltmalıdır. Həqiqi mənafeyinə xid-mət etməyən əşxası hökumət başından kənar etməlidir.

Bütün Qafqaziya xalqının istədiyi, istiqlal və muxtariyyət dax-ilində rifah, əsayış və səadət içrə yaşamaqdır. Bu daxi Qafqaziya mil-lətləri arasında razılıq və sıxı, daimi ittifaq və ittihad üzrə hasil olar. Xalqın su istəyinə, əməlinə [arzusuna] müxalif və müqəvir [zidd] rəf-tar edən əşxas isə xalq xadimləri deyil, xüsusi mənfəətləri, şəxsi qəzəlləri xadimlidirlər və buna görə xalq hökuməti başından kənar edilməlidirlər. Çünki, iş başında qalmaları millətin mövcudiyyətini təhdis edən [təhlükəyə salan] bir qüvvəyi-müxribə və mühləkə [dağıdıcı və öldürücü güc] təşkil edir. Ümidvəzr Tiflisdə Gürcüstan, Ermənistan, Azərbaycan və Dağıstanlılar Cümhuriyyəti hüddunu təyin etməklə istiqal edən [məşğul olan] nümayəndələrə mansub olduqları millətlərin nəminə istiqlal və muxtariyyəti, rifahı-halı və səadəti yolunda cüziiyyət [xirdəliqlər] bir tərəfə buraxaraq, razılığa gıraraq, ifasına müvəzzəf olduqları [yerinə yetirmək vəzifəsini öhdələrinə götürüdükləri] məsələni müvəffəqənə [müvəffəqiyyətlə] həll edərlər və sonra kəndi hökumətləri tərəfindən su dörd cümhuriyyət arasında daimi ittifaq və ittihad yərmaqə müvəzzəf olarlar. Şu vəzifə onlara daxi həvalə olunmasə, məzkur [adı çəkilən] hökumətlər su mənəfiyi ciddən nəzəri-ətinayə ələraq onu mövqeyi-icrayə qoymaq yollarını əramalı və bu barədə müzakirətə gırışmə-lidirlər. Başqaları tərəfindən su məsələ meydənə atilməzsa də, Qafqaziyada yaşayan millətlərin təmini-istiqlal və muxtariyyəti, rifah və səadət və iqbali nəminə Azərbaycan Cümhuriyyəti ümid-vəzr su müqəddəs işə ibtidə edərək [başlayaraq], qonşu cümhuriyyətləri daimi ittifaq və ittihad dəvət edər və bu yolda bütün qüvvəsini sərf edər. Vaxt gözəlmər. Bu işdə təcil [tələsmək] lazim və vacibdir. Varsınlar məzkur cümhuriyyətlərin həqiqi, səmimi vətən və millət xadimləri, mətbuatları, xalqları təmini-istiqlal və muxtariyyətlərini, rifah və səadət və iqballarını arzu edərlərsə, şu müqəddəs yolda ciddi çalışmağa, yazmağa, tələbatda bulunmağa sərfi-həmmət etsinlər [səy göstərsinlər]. Birlik edərlərsə, istiqlal və muxtariyyətlərinə uzanılaçaq mütcəviz [tacavüzkar] əlləri – nə qədər son[un]cular qəvi [güclü] olurlarsə-olunsunlar – dibindən kəsər-lər. Birlik edərlərsə, Sülh Konfransında bütün istaklərinə yətərər. Birlik edərlərsə, rifah və səadət və iqbəl içrə yaşayarlar.

Əbdülvahab Məhəmmədzadə

Ədəbi səhifələr

QURBƏT ELLƏRDƏ YADİ-VƏTƏN

“Karpat”da İkan

2

Ey vətən, ey beşik, həyatım üçün
Yenə sən aç qucaq, məmətim üçün.

Mədfənim səndə, məqəbirim səndə
Öləyim səndə, son yerim səndə

Olsun ey mədəri-müqəddəsü-pak,
Qucağında qucaqlaşın məni xak.

Tənimə bəslədin, böyütdün sən,
Qucağında gözəl isitdin sən.

Əmdiyim südlə içdiyim suyü mən
Borcluuyam həp sənə, sevimli vətən.

Olmuşam nemətinlə pərvərdə,
Unudulmaz hüquqi-mədar də.

Qucağın bəsləyən şü övlədin
İstəyir parlasın gözəl adın.

Səni parlatmağın təriqini mən
Anlayıb bilmişəm, zavallı vətən.

Ən böyük xidmət istəyirsən, ana,
Bunu çoxdan düşünmüşəm rəna.

İştə sinən məadini-sərvət,
Səndə çoxdur xəzəini-nemət.

Örtü altındadır xəzinələrin,
Həp qaranlıqdadır dəfinələrin.

Səndə pak çox təbii sərvət var,
Bizdə də bilgi yox, cahəlat var.

Cəhlimiz çox, kamalımız yoxdur.
Uçmağa şəhbalımız yoxdur.

Seyr özləy əsimani-rəxsanı,
Görməyə kainatı-ifrəsani,

Pərrü-balı-kamal lazim, ana,
Anlamışdır bunu əzəim, ana!

Ey vətən, səndəki füyuzatı,
Səndə mövcud olan xüznəti

Əldə etməkləyi kamal görəək,
Yüksəlişçin də pərrü-bal gərək.

Ey vətən, ey zəminlərin gözəli,
Mislini görmədim cəhan gözəli.

Yerlərin cənnəti mənim vətənim,
Fərzdir xidmətin öləyə tənim.

Səni sevmək təbii imanım,
Ey mənim qıbləgəhi-vicdanım.

Əbdülsəlimzadə Məhəmməd Hadi

ƏDYAN VƏ MƏZAHİB NƏZARƏTİNDƏ [DİNİ ETİQAD NAZİRLİYİNDƏ]

Bu günlər Ədyan [dinlər] və Məzahib [məzhəblər] naziri həzrətləri Vüzərə Şurasına [Nazirlər Kabinetinə] iki məruzə təqdim etmişdir. Məruzənin biri bu anacan Tiflisdə mövcud iki müsəlman idarəyi-ruhaniyyəsi [ruhani idarəsi] əvəzi olaraq şimdi Bakıda bir məşixət dairəsi [şeyxlik, şeyxülislamlıq qurumu] [şərikli, digəri isə ruhanilərin maddi cəhətdən ilesahət və tədbilatı [dəyişiklik edilməsi] xüsusundadır. Axırını məruzənin məzmunu işlə böylədir:

Bu anacan zəkət, fitrə, xüms və bu kimi bir təqim şəriət məcburiyyəti ilə verilən ianələr, ruhanilərimizə ən mühüm və ən əhəmiyyətiylə bir mədəxil mənbəyi olaraq, zahirən onların məişətini asan bir yola çıxarmışdır. Şimdi isə bu cür sər’i [şəriatə məxsus] sədəqələr Hökumətin qərarı üzərinə tamamilə dövlət xəzinəsinə yetişəcəkdir. Bədəhu [sonra] nazir cənaabları deyirlər ki, bu böylə də lazımdır. Fəqət Hökumət məsələni bu yolda həll edərkən tək kəndi mənafeyi deyil, bəlkə ruhanilərimizin qıpı-qarı gəzib dilənçi surət ilə hərədən bir pay almasını ruhanilik rütbəyi-əhtiramına [ruhaniliyin hörmətinə] müvafiq görməyərek, onların şu əlçaq sənətdən xilas edilməsini daxi nəzəri-diqqətə alıb zənn edirəm. Böyləlikdə mədəm ki, zamani-qədimdən adət olmuş ruhanilərin şu mədəxil mənbəyi şimdi bilkülliyyə [tamamən] Hökumətin kəndi icti-yarına keçirilir, öyləndə onlara əllərinə idarə və övladların tərbiiyət edəcək miqdarda gəlir və müəyyən bir məaş təyin edilməsi daxi ən zəruri və ən lazımlı bir məsələdir.

Bu məsələnin səriəin [sürətli] həll olunmasını rica edərək nazir cənaabları söyləyirlər: Məaş və müavinət [yardım] istədəsi [xahiş] xüsusunda əlan [hal-hazırda] Azərbaycanın hər tərəfindən istər kənd və şəhər, istər uyvəd və vilayət qəzalarından hər gün Nəzarət [Nazirliyə] ərizələr gəlməkdədir.

Bədəhu məruzədə söyləyir ki: Bundan sonra ruhanilərin tək şəriət deyil, ədəbiyyət, siyasət və bu kimi başqa əmlərdən də xəbərdar olmağı lazımdır. Bu isə daha mühüm bir məsələdir deyə, gələcək cəvan ruhanilərin təhsilinə dəxi artıq və ciddi diqqət etməyi tövsiyə edərək əlyövəm [hal-hazırda] Gəncədə mövcud Mədrəseyi-Ruhaniiyyənin idarə və mərrəmməməsini genişləndirmək və oraya qəbil və kəmil öləmələrdən [alimlərdən] müdərris və müəllimlər təyin etmək xüsusunda daxi tədbirləndə bulunmalıdır [tədbirlər gör-məlidir] söyləyirlər. Bu işlərin qəvəbində feila [sözənd işə] gətirilməsi üçün Hökumət tərəfindən iki yüz əlli min rublə parənin birəxilması rica olunur.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

- Azərbaycan Milli Şurasına, Azərbaycan Parlamanı təşkilindən ötrü hazırlanmış layihə pişnihad [təqdim] edilmişdir.
- Dün [dünən] bütün çörəkiç kəndlərləndə bişmiş çörək yox idi. Bundan dolayı çörək olan bəzi dükənlər qarşısında əhali yənə növbəyə durmuşdu. Çərəyin qiyməti də 4 rublə 20 qəpiyədək, bir para yerlərdə isə 4 rublə 50 qəpiyədək qalmışdır.
- Üçüncü gündür ki, Rus Milli Şurasının çapalı iclası olmaqdadır. İşbu iclaslarda müzakirə edilmiş məruzə və məsələləri əlam etməmək [bildirməmək] qət edilmişdir.

- Rusiya, Gürcüstan və Ermənistana göndəriləcək xüsusi tele-qramların hər kəlməsinə 70 qəpiç, hər teleqramda 1 rublə 50 qəpiç əlavə alınacaqdır.

- Təşrini-saninin [noyabrın] 20-sində Biləcəri ilə Heybət mövqi-fləri [stansiyaları] arasındakı dəmiryol xətti güclü sələnd xərab edilmişdir. Tren hərəkəti müvəqqəti dayandırılmışdır.

- Noyabrın 15-indən etibarən “Türk Ocağı” cəmiyyəti cənbində [nəzində] cəmiyyətin büfəsi [bufeti] güşəz edilmişdir [açılmışdır]. Hər gün əşxam saat 5-dən 11-ə dək açıqdır.

LƏNKƏRAN MÜSƏLMANLARININ HEYƏTİ

Təşrini-saninin [noyabrın] 19-unda Xariciyyə naziri həzrətləri Lənkəran müsəlmanları tərəfindən göndərilmiş heyəti qəbul etmişdir. Lənkəran islam əhəlisi Avestisov dəstəsinin qırmızı təd-hişinə [terroruna] məruz qalaraq min cür bəla və əzəyə düşər olur. Heyət nəzirdən rica etmişdir ki, Şimali İrən ordusu baş komandanı general Tomson nəzində işbu dəstənin oradan çıxarılması barəsində təşəbbüsatda bulunsun. Bununla barəbar heyət dəmişdir ki, Lənkəran qəzasında bir dənə də olsa erməni, gürcü olmadığın-dan dolayı erməni dəstəsinin orada qalmasını heç bir mənası yox-dur. Heyət, Bakı və Lənkərandə qalmış fərarilərin əhvalını təsvir edərək, vapore hərəkətinin təcvid [bərpa] edilməsi barəsində lazımi tədbirin istixaz edilməsini [tədbirlərin görülməsini] rica etmişdir. Nazir, heyəti istima etdikdən [dinlədikdən] sonra təhriri [yazılı] bir ərizəhal [ərizə] verilməsi lüzumunu söyləmişdir.

GÖMRÜK İDARƏSİNDƏ

- Bu vaxtdək buraya varid olan [gələn] vaporlardan birində 2000 sandığdək xüşkbar [quru meyvə] gətirilmişdir. Tüccaran [tacirlər] miyanında [arasında] dəvəran edən [gələn] şaylatə [şay-lələrə] görə Ənzəlidə bir neçə vapor vardır ki, xüşkbar ilə yükənlər Bakıya gələcəkdir.

- Alinan məlumata görə, ən yaxın bir zamanda İrən ilə mal hərəkəti başlanacaqdır. Bakı gömrüyünün fəaliyyəti təcvid [bərpa] edilir. İşbu günlərdə gömrük müdirliyinə təyin edilmiş Budinski işə sürü edərək [başlayaraq] fəaliyyətini genişlədəcəkdir.

- Səbzə [tərəvəz] ilə yüklü “Nömrə 640” bərj Ənzəliden Bakıya gəlmişdir.

- Gürcüstan hüdüdüdəndəki gömrükxənalara baxmaq qəsdı ilə Bakıdan çıxmış Lopato Bakıya qayıdacaqdır.

AZƏRBAYCAN DƏMİRYOLUNDA

Azərbaycan Dəmiryolları naziri bütün mövqif [stansiya] müdirlərinə xəbər vermişdir ki, xidmətdən ixrac edilənlərin borclu olduqları təftiş ediləndən sonra ixrac edilsinlər.

Azərbaycan Dəmiryolları İdarəsi Gürcüstan Dəmiryolları İdarəsi nəzində təşəbbüsatda bulunaraq türklər ilə aparılmış 117 neft vaqonu, 180 örtülü vaqon, 120 açıq vaqonların təcili surətdə qay-tarılmasını rica etmişdir.

Lazımdır

Türkçə və rusca bilən hesabdar (buxqalter). Ünvan: Bazarnı cad-dədə Qubernskinin küncündə Heydar Möhsünovun mağazası.

Berlin Darülfünununun hakimi L. Melkumyans

Əmrazi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər] və dəri naxoslarını qəbul edir. Qan damarlarına “606” və “916” dəvalarını istemal [tətbix] edir. Hər gün saat 2-4-ə kimi.

Ünvan Birjevoy cəddədə Malakan bağçası qarşısında hakim Temirxanyanın müalicəxanasında. Telefon nömrələri 29-85 və 32-77 255

Doktor Krinski

Sifilis, əmrazi-tənasüliyyə [zöhrəvi xəstəliklər] və cild mərazinə mübtələ olanları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi. Ünvan: Tərquvi cəddədə Tağıyev qardaşlarının 10 nömrəli evində. Telefon 15-59.

263

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünəs əmrəzini [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoslar qəbul olunur: səhər saat 9-dən bira və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskov və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

Burada leyli [gəcə] yatacaqlarıyla qadın cərrahiyyə xəstəxanası mövcuddur.

209

Diş müalicəxanası